

§ 196a obchodního zákoníku

Ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. se ani před novelou, provedenou zákonem č. [370/2000](#) Sb., tj. ve znění účinném do 31. prosince 2000, nevztahovalo na převody majetku učiněné v rámci běžného obchodního styku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 4315/2008, ze dne 31.3.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně C. C. S. a. s., , zastoupené Mgr. D. B., advokátem, , proti žalované N. - V. s t. p., s. r. o. v likvidaci, , zastoupené Mgr. M.P., advokátem, o zaplacení 4,797.083,19 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 35 Cm 143/2001, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. května 2008, č. j. 8 Cmo 380/2007-173, ve znění usnesení ze dne 15. května 2008, č. j. 8 Cmo 380/2007-181, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. května 2008, č. j. 8 Cmo 380/2007-173, ve znění usnesení ze dne 15. května 2008, č. j. 8 Cmo 380/2007-181, se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

V záhlaví označeným rozsudkem změnil Vrchní soud v Praze k odvolání žalované rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. října 2004, č. j. 35 Cm 143/2001-58, tak, že žalobu o zaplacení částky 4,797.083,19 Kč s příslušenstvím zamítl.

Vyšel přitom z toho, že

- 1) společnost M., a. s. (dále jen „společnost“) jako prodávající a žalovaná jako kupující uzavřely dne 5. února 1998 smlouvu o koupi a prodeji mosteckého hnědého uhlí (dále jen „kupní smlouva“);
- 2) žalovaná nezaplatila společnosti část ceny hnědého uhlí, jež jí společnost dodala, ve výši 4,797.083,19 Kč; svůj dluh dne 9. června 1999 písemně uznala;
- 3) pohledávky za žalovanou postoupila společnost smlouvou ze dne 10. června 1999 (dále jen „smlouva o postoupení pohledávek“) právní předchůdkyni žalobkyně (M. u.s., a. s.) za cenu rovnající se jejich výši; právní předchůdkyně žalobkyně na úhradu ceny za postoupení započítala svojí pohledávku za společností;
- 4) žalobkyně i žalovaná byly akcionářkami společnosti.

Odvolací soud - na rozdíl od soudu prvního stupně - uzavřel, že jak kupní smlouva, tak i smlouva o postoupení pohledávek podléhají režimu ustanovení § 196a odst. 3 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“), ve znění účinném do 31. prosince 2000, a jsou pro nesplnění podmínek stanovených v tomto ustanovení podle § 39 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, absolutně neplatnými.

Za situace, kdy ustanovení § 196a odst. 4 obch. zák., podle něhož se ustanovení odstavce třetího nevztahuje na nabytí majetku v rámci běžného obchodního styku, bylo do obchodního zákoníku včleněno až s účinností od 1. ledna 2001 novelou provedenou zákonem č. [370/2000](#) Sb., bylo nutno podle odvolacího soudu vycházet ze znění účinného ke dni uzavření obou smluv a nepřihlížet ke zmíněné novele. Ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. v rozhodném znění tudíž na převody majetku uskutečněné při běžném obchodním styku dopadá.

Nenabyla-li původní žalobkyně jako postupník žalobou uplatněnou pohledávkou, nestala se věřitelkou žalované a proto nemá „nárok na uplatněnou částku s příslušenstvím“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), namítajíc, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Dovolatelka zdůrazňuje, že smyslem ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. je „snaha zákonodárce zabránit obohacování akcionářů na úkor společnosti“, a nikoliv „zkomplikování, resp. znemožnění běžného obchodního styku společnosti“. Proto byl novelou provedenou zákonem č. [370/2000](#) Sb. zapracován čtvrtý odstavce. Důvodem této novely bylo uvedení české právní úpravy do souladu s požadavky článku 11 Druhé směrnice Rady ze dne 13. prosince 1976, o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (Úřední věstník Evropské Unie L 26, 31.1.1977, s. 1–13, zvláštní vydání v českém jazyce kapitola 17, svazek 01, s. 8 - 20 - dále též jen „směrnice“). Jelikož předchozí právní úprava mohla být vykládána jinak, zákonodárce v zájmu předejití nesprávnému výkladu výslovný text do zákona zapracoval.

Ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. tudíž nelze ani ve znění účinném do 31. prosince 2000 aplikovat na převody majetku v rámci běžného obchodního styku. Přitom kupní smlouva i smlouva o postoupení pohledávek byly takovými úkony, když dovolatelka je producentkou uhlí a společnost i žalovaná provozují velkoobchod s uhlím. Postoupení pohledávek se přitom dělo za účelem vzájemného vypořádání pohledávek a závazků a za nominální hodnotu pohledávek. Žalovaná od počátku věděla, že se v daném případě jedná o obchod s uhlím dovolatelky, což vyplývá i z kupní smlouvy. Její argumentaci, kterou zpochybnila platnost smluv, považuje dovolatelka „až za zneužití práva“, když i žalovaná byla jako akcionářka společnosti účastnicí smluv se společností.

Žalovaná navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání jako nedůvodné zamítl.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

S ohledem na datum uzavření kupní smlouvy (5. února 1998) a smlouvy o postoupení pohledávek (10. června 1999) je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad obchodního zákoníku ve znění účinném do 31. prosince 2000, kdy ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. platilo v tomto znění:

„Pokud společnost úplatně nabývá majetek od akcionářů, členů dozorčí rady nebo osob uvedených v odstavcích 1 a 2 anebo na ně úplatně majetek převádí a hodnota tohoto majetku přesahuje jednu desetinu základního jmění společnosti v průběhu jednoho roku, lze jej nabýt nebo zcizit pouze za cenu určenou posudkem znalce a jen se souhlasem valné hromady. To neplatí, jde-li o nabytí majetku ovládanou osobou od ovládající osoby. Ustanovení tohoto zákona o zvyšování a snižování základního jmění zůstávají nedotčena.“

Citované ustanovení bylo do obchodního zákoníku včleněno s účinností od 1. července 1996 zákonem č. [142/1996](#) Sb. Podle důvodové zprávy k návrhu tohoto zákona je účelem nového § 196a zabránit obchodům uskutečněným na úkor majetkové podstaty společnosti a tím i všech akcionářů. Třetí odstavce provádí požadavek článku 11 směrnice.

Článek 11 směrnice stanovil:

„Nabytí jakýchkoli aktiv, která náleží osobě nebo společnosti uvedeným v článku 3 písm. i), jako protihodnoty alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu společností, musí být ověřeno a zveřejněno obdobně podle článku 10 a podléhá schválení valné hromady, pokud k tomuto nabytí došlo před uplynutím lhůty, která je stanovena vnitrostátními právními předpisy a činí nejméně dva roky od okamžiku založení společnosti nebo získání povolení k zahájení její činnosti. Členské státy mohou rovněž stanovit, že tato ustanovení budou použita, pokud aktiva náleží akcionáři nebo jiné osobě (odstavec první).

Odstavec 1 se nepoužije na nabývání v rámci běžných obchodů společnosti, ani na nabývání z podnětu správního orgánu nebo soudu nebo pod jeho dohledem, ani na nabývání na burze (odstavec druhý)“.

S účinností od 1. ledna 2001 bylo ustanovení § 196a obch. zák. změněno novelou provedenou zákonem č. [370/2000](#) Sb. Mimo jiné byl začleněn nový (čtvrtý) odstavec, podle něhož se „ustanovení třetího odstavce nevztahuje na nabytí majetku v rámci běžného obchodního styku a na nabytí z podnětu nebo pod dozorem státního orgánu nebo na nabytí na burze či obdobném veřejném trhu“.

Podle důvodové zprávy k návrhu zákona č. [370/2000](#) Sb. „ustanovení třetího a čtvrtého odstavce uvádí českou právní úpravu do souladu s požadavky článku 11 Druhé směrnice v souladu s požadavky článku 11 Druhé směrnice se výslovně stanoví, že uvedená regulace se nevztahuje na nabývání majetku v rámci běžné obchodní činnosti společnosti, na nabývání majetku na veřejných trzích nebo uskutečněné pod státním dozorem“.

Jak patrně ze shora uvedeného, v rozhodné době nebyl § 196a odst. 3 obch. zák. výslovně omezen pouze na případy nabytí majetku mimo rámec běžného obchodního styku (což Nejvyšší soud ostatně konstatoval již v rozsudku ze dne 29. května 2007, sp. zn. 32 Odo 613/2005, v němž však dospěl k závěru, že v dané věci nešlo o takové nabytí majetku). Pouhý gramatický výklad by tedy vedl k závěru zaujatému odvolacím soudem.

Za užití výkladu teleologického a historického však Nejvyšší soud dospívá k závěru opačnému.

Předně Nejvyšší soud podotýká, že s ohledem na závěry rozsudku Evropského soudního dvora ve věci C-302/04, Ynos, nepřichází v úvahu položení předběžné otázky k výkladu článku 11 směrnice ve smyslu článku 234 Smlouvy o založení Evropského společenství, neboť skutkové okolnosti projednávané věci předcházejí přistoupení České republiky k Evropské unii.

Nelze však přehlédnout, že ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. – jak plyne i z důvodových zpráv výše citovaných – bylo od svého začlenění do právního řádu České republiky implementací článku 11 směrnice, jejímž cílem je „zajištění minimální míry rovnocennosti ochrany akcionářů a věřitelů akciových společností“, a to – mimo jiné – přijetím předpisů „na udržení základního kapitálu, které představuje záruku pro věřitele, zejména zákazem neoprávněného rozdělování akcionářům a omezením možnosti společnosti nabývat vlastní akcie“. Smyslem článku 11 směrnice je pak zejména zabránit obcházení povinností upravených v jejím článku 10.

Od samotného počátku ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. mělo tedy v první řadě implementovat do českého právního řádu článek 11 směrnice, a to včetně jeho druhého odstavce. Skutečnost, že v období do 31. prosince 2000 nenašel článek 11 odst. 2 směrnice výslovný odraz v textu § 196a obch. zák., nemůže být podle přesvědčení Nejvyššího soudu sama o sobě důvodem pro závěr, že se omezení upravené v článku 11 odst. 2 směrnice při aplikaci ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák., jímž je článek 11 směrnice prováděn, neprosadí (i z důvodové zprávy k návrhu zákona č.

[370/2000](#) Sb. lze dovodit, že úmyslem zákonodárce bylo výslovně upravit omezení aplikace posuzovaného ustanovení, jež platilo již před novelou).

Jelikož směrnice umožňuje vztáhnout pravidla uvedená v ustanovení článku 11 odst. 1 i na jiné osoby než zakladatele, rozšířil český zákonodárce při její implementaci okruh osob, na něž uvedená úprava dopadá, a tím rozšířil i rozsah a účel ustanovení, jímž byl článek 11 směrnice implementován (§ 196a odst. 3 obch. zák.).

K účelu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. se Nejvyšší soud vyjadřoval opakovaně v řadě svých rozhodnutí (srov. např. rozhodnutí ze dne 27. února 2007, sp. zn. 29 Odo 780/2006 či ze dne 28. ledna 2009, sp. zn. 29 Cdo 1807/2007). V nich uzavřel, že ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. mimo jiné slouží k ochraně společnosti před zneužitím postavení jejích orgánů, společníků a dalších osob oprávněných společností zavazovat či vykonávajících ve společnosti určitý vliv. Navazujícím účelem pak je i zajištění ochrany třetích osob, zejména věřitelů společnosti. V případech, kdy společnost úplatně nabývá majetek v rozsahu dle ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. od osob v tomto ustanovení uvedených nebo na tyto osoby takový majetek převádí, k dosažení tohoto účelu slouží zejména požadavek, podle něhož lze zmíněné majetkové dispozice provádět pouze za cenu určenou posudkem znalce. Zákon tím sleduje, aby cena převáděného majetku nebyla závislá jen na „vůli“ smluvních stran (jež může být deformována právě postavením osoby, se kterou společnost příslušnou smlouvu uzavírá), nýbrž aby byla stanovena způsobem, jenž v dostatečné míře zaručuje, že bude odpovídat jeho reálné hodnotě.

Ani shora vymezený účel § 196a odst. 3 obch. zák. nepodporuje závěr, podle něhož je jeho úpravu nutné vztáhnout - v období do 31. prosince 2000 - i na převody majetku v rámci běžného obchodního styku. Jak správně podotýká dovolatelka, takový výklad by vedl ke značnému zkomplikování (a v některých případech i znemožnění) obchodního styku, což evropský ani český zákonodárce jistě neměl v úmyslu.

Ve světle výše uvedeného je tedy zřejmé, že ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. se ani před novelou provedenou zákonem č. [370/2000](#) Sb., tj. ve znění účinném do 31. prosince 2000, nevztahovalo na převody majetku učiněné v rámci běžného obchodního styku.

Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta první o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přeběžné opatření](#)

- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)